

نخستین هم‌اندیشی گویش‌شناسی ایران

(تهران، ۹-۱۱ اردیبهشت ۱۳۸۰)

نخستین هم‌اندیشی گویش‌شناسی ایران، به دعوت فرهنگستان زبان و ادب فارسی، با هدف ارتقای مطالعات گویش‌شناسی در ایران و تشویق و راهنمایی علاقه‌مندان و دانشجویان به گردآوری و بررسی گویش‌های ایرانی در باشگاه نهاد ریاست جمهوری برگزار شد. رشته گویش‌شناسی و مطالعات آن در ایران نوپاست و سرمایه‌کنونی این حوزه حاصل زحمات معدودی از محققان ایران، پژوهشگران فرهنگستان زبان ایران (فرهنگستان دوم) و عده‌ای از ایران‌شناسان خارجی و نیز مطالعات و تحقیقات پراکنده غیرتخصصی علاقه‌مندان بوده است. برای تدارک این هم‌اندیشی در اردیبهشت ۱۳۷۹، دبیرخانه‌ای به مسئولیت دکتر حسن رضائی باغبیدی تشکیل گردید و سرپرستی هیئت علمی هم‌اندیشی را دکتر بدرالزمان قریب بر عهده گرفت. در همان سال، فراخوان تألیف و ارسال مقاله در جراید کثیرالانتشار و شماره ۱۵ نامه فرهنگستان (مرداد ۱۳۷۹) منتشر شد. مباحث اصلی هم‌اندیشی به شرح زیر اعلام شده بود:

۱. جنبه‌های نظری گویش‌شناسی (طبقه‌بندی گویش‌های ایران؛ رده‌شناسی گویش‌های ایران؛ عوامل مؤثر در زوال و در حفظ گویش‌ها).
۲. جنبه‌های عملی گویش‌شناسی (روش‌های گردآوری گویش‌ها، مطالعه موردی گویش‌ها، ابعاد اجتماعی-فرهنگی گردآوری گویش‌ها).

در مراسم افتتاحیه (یکشنبه ۹ اردیبهشت)، پس از تلاوت آیاتی از کلام الله مجید و سخنان دکتر غلامعلی حدّاد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دکتر بهمن

سرکاراتی، معاون علمی فرهنگستان، در اهمیت و جایگاه گویش‌شناسی در ایران و ضرورت سازمان دادن مطالعات گویشی، سخنرانی جامع و مفصلی ایراد کرد. طی سه روز برگزاری هم‌اندیشی، هشت نشست برگزار و مجموعاً ۳۲ مقاله ارائه شد. از جمله این مقاله‌هاست:

الف) در حوزه نظری گویش‌شناسی: «ارزش و اهمیت نقش گویش‌های ایران در حفظ و تقویت زبان فارسی» (دکتر مسعود پورریاحی، از سازمان میراث فرهنگی کشور)، «رده‌شناسی چند گویش ایرانی» (دکتر محمد دبیرمقدم، از دانشگاه علامه طباطبایی)، «تعریف برخی اصطلاحات مهم و اساسی در لهجه‌شناسی» (مصطفی ذاکری، از مرکز نشر دانشگاهی)، «بقایای چند ساخت کهن دستوری در دستگاه فعل برخی از گویش‌های ایرانی نو» (دکتر چنگیز مولایی، از دانشگاه تبریز)، «نکته‌ای دستوری در گویش‌های ایرانی» (دکتر ایران کلباسی، از پژوهشگاه علوم انسانی)، «پیوستار گویشی و توصیف گویش‌ها» (دکتر مرتضی محمودیان، از دانشگاه لوزان سوئیس)، «گویش‌ها و متون فارسی» (دکتر علی رواقی، از دانشگاه تهران)، «بررسی جنس دستوری در زبان‌ها و گویش‌های ایرانی نو» (جراردو باربرا، از کشور ایتالیا)، «تحقیقات دانشمندان شوروی درباره زبان تالشی» (دانیله گوئیتزو، از کشور ایتالیا)،

ب) در حوزه عملی گویش‌شناسی: «فارسی قمی» (دکتر علی‌اشرف صادقی، از فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، «شواهدی از ساخت امکانی در گویش بلوچی» (دکتر زهره زرشناس، از پژوهشگاه علوم انسانی)، «ساختمان فعل در گویش بندری بندرعباس» (آذر فتاحی، از فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، «زبان آذربایجان و خویشاوندی آن با زبان‌های ایرانی» (یدالله منصور، از فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، «بررسی و طبقه‌بندی گویش‌های کولیان ایران» (دکتر حسن رضائی باغبیدی، از فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، «برخی از جنبه‌های زبانی و فرهنگی گویش فردوس» (دکتر محمدجعفر یاحقی، از دانشگاه فردوسی مشهد)، «ساختمان فعل در گویش روستای خانیک» (مجید لباف خانیکی، از فصلنامه تحقیقات جغرافیایی)، «گویش سدهی» (محمد مهدی اسماعیلی، از دانشگاه آزاد-تهران مرکزی)، «نکته‌ای در تحول دستوری گویش بهدینان» (دکتر کتایون مزداپور، از پژوهشگاه علوم انسانی)، «معرفی دو طرح ملی گویش‌شناسی» (دکتر یدالله ثمره، استاد سابق دانشگاه تهران)، «پیشوندهای فعلی در گویش گیلکی» (احمد سمیعی گیلانی، از فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، «تحلیل

ساختارهای دومفعولی در گویش طبری» (دکتر منیژه یوحناپی، از دانشگاه اصفهان). همه مقالات ارائه شده در هم‌اندیشی به علاوه چند مقاله دیگر در آینده‌ای نزدیک در مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی گویش‌شناسی ایران منتشر خواهد شد. هم‌اندیشی با سخنرانی دکتر غلامعلی حدّ اعدال، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، به پایان رسید. ایشان ضمن تشکر از اقبال محققان و دانشگاه‌ها، بر این نکته تأکید کردند که همایش و هم‌اندیشی‌ها در سال‌های اخیر به تخصص و طرح مسائل علمی و عملی معین و مشخص گرایش یافته و از اشتغال در کلیات دور شده و از این راه فواید عملی آن به مراتب بیشتر شده است و این خود نوید می‌دهد که مضمون این مجامع بیش از پیش کیفیت علمی پیدا کند و پرمغزتر و سودمندتر گردد و راه‌نمای پژوهش‌های آینده باشد. امید است که این هم‌اندیشی زمینه را برای همکاری بیشتر بخش گویش‌شناسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، پژوهشکده زبان و گویش سازمان میراث فرهنگی کشور، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، مرکز فرهنگ مردم صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و گروه‌های زبان‌شناسی همگانی و فرهنگ و زبان‌های باستانی دانشگاه‌های سراسر کشور فراهم آورد.

در مدت برگزاری هم‌اندیشی، نمایشگاهی از کتب چاپی در زمینه مباحث گویش‌شناسی و آثار منتشرشده گروه نشر آثار فرهنگستان زبان و ادب فارسی دایر بود. هم‌چنین ۵ جزوه زیر، که به همت گروه گویش‌شناسی فرهنگستان چاپ شده بود، در اختیار شرکت‌کنندگان مراسم قرار گرفت:

معرفی زبان‌ها و گویش‌های ایران (دکتر حسن رضائی باغبیدی)؛ راهنمای گردآوری گویش‌ها (آذر فتحی)؛ کتاب‌شناسی گویش‌های ایرانی (میترا فریدی)؛ فهرست پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری در زمینه گویش‌های ایران (محمد امین ناصح)؛ نخستین هم‌اندیشی گویش‌شناسی، چکیده مقالات (دکتر حسن رضائی باغبیدی).

از دیگر فعالیت‌های شایان ذکر یکی از پژوهشگران این گروه، لیلا عسکری، گردآوری و تهیه نمونه‌هایی از شعر، ترانه، قصه، لالایی، تصنیف و ضرب‌المثل‌های گوناگون از گویش‌های محلی ایران همراه با ترجمه فارسی و آوانویسی آن در قالب تابلوهایی بود که در سالن برگزاری هم‌اندیشی بر روی دیوارها نصب شده بود.

ث. پ.

